

Indhold

KAPITEL 1

FARVEDE FORBINDELSER 9

STRÅLING, LYS OG FARVER	11
Farver og komplementærfarver	12
Lys kan excitere elektroner	14
TEMA: FARVEDE UORGANISKE FORBINDELSER	15
Farvede uorganiske komplekser	17
Navngivning af komplekser	19
Opskrivning af formler for komplekser	20
Fældningsreaktioner med hydroxid	21
TEMA: FARVEDE ORGANISKE FORBINDELSER	24
Azofarvestoffer	28
Kropsvæskernes farver	31
SPEKTROFOTOMETRI	34
Et absorptionsspektrum	36
Lambert-Beers lov	37
ANVENDELSE AF SPEKTROFOTOMETRI	41
Måling i uv-området	41
OPSUMMERING OG VIGTIGE BEGREBER	44

KAPITEL 2

KEMISKE LIGEVÆGTE 45

IRREVERSIBLE OG REVERSIBLE REAKTIONER	47
DYNAMISKE LIGEVÆGTE	49
LIGEVÆGTSLOVEN	51
Reaktionsbrøken	51
Ligevægtskonstanten	52
Rene væsker, opløsningsmidler og faste stoffer	52
STØRRELSEN AF LIGEVÆGTSKONSTANTEN	54
Anvendelse af ligevægtsloven	56
Anvendelse af ligevægtskonstanten til beregning af ligevægtskoncentrationer	58
FORSKYDNING AF KEMISKE LIGEVÆGTE	59
Ændring af den aktuelle stofmængdekonzentration	60
Ændring af volumen og tryk	63
Ændring af temperaturen	65
TEMA: TRANSPORT AF DIOXYGEN I BLODET	70
OPSUMMERING OG VIGTIGE BEGREBER	78

KAPITEL 3

SYRE-BASEREAKTIONER OG pH-BEREGNINGER 79

SYRER OG BASER	80
VANDS SELVIONISERING	82
Sure, neutrale eller basiske opløsninger	82

pH-BEGREBET	83
Beregning af $[H_3O^+]$	84
pOH	85
Sammenhæng mellem pH og pOH	86
Beregning af $[OH^-]$	86
SYRERS OG BASERS STYRKE	89
Styrkekonstanter og styrkeeksponenter for en syre	90
Styrkekonstanter og styrkeeksponenter for en base	92
Sammenhæng mellem pK_s og pK_b	93
BEREGNINGER AF pH	95
Beregning af pH for en opløsning af en stærk syre	96
Beregning af pH for en opløsning af en ikke-stærk syre	97
Ioniseringsgrad for en ikke-stærk syre	99
Beregning af pH for en stærk base	102
Beregning af pH for en ikke-stærk base	103
SYRE-BASETITRERINGER	106
Titration af en stærk syre med en stærk base	106
Titration af en ikke-stærk syre med en stærk base	109
TEMA: REGULERING AF pH	112
Puffersystemer og pufferkapacitet	112
Bjerrumdiagrammer	119
OPSUMMERING OG VIGTIGE BEGREBER	124

KAPITEL 4

UDVALGTE ORGANISKE FORBINDELSER 127

ALKANER	128
Fysiske egenskaber for alkanerne	129
Kemiske egenskaber for alkanerne	130
ALKENER OG ALKYNER	134
Navngivning af forgrenede alkener	135
Navngivning af forgrenede alkyner	135
Fysiske egenskaber for alkener og alkyner	137
Kemiske egenskaber for alkener og alkyner	137
CYKLISKE CARBONHYDRIDER	142
AROMATISKE FORBINDELSER	144
Navngivning af aromatiske carbonhydrider	145
ALKOHOLER	146
Navngivning af alkoholer	147
Typer af alkoholer	147
Alkoholernes egenskaber	149
CARBONYLFORBINDELSER	152
Aldehyder og ketoner	152

ORGANISKE FORBINDELSER	
MED FLERE FUNKTIONELLE GRUPPER	157
ISOMERI	159
Strukturisomeri	159
Stereoisomeri	161
TEMA: SUKKER OG GELERINGSMIDLER	167
Monosaccharider	168
Disaccharider	173
Polysaccharider og geleringsmidler	175
Sukker og sødestoffer	179
OPSUMMERING OG VIGTIGE BEGREBER	183

KAPITEL 5

ADSKILLELSE AF STOFFER **185**

EKSTRAKTION	185
Adskillelse af organiske stoffer med syre-baseegenskaber	187
FORDELINGSLIGEVEGT	189
KROMATOGRAFI	194
TEMA: PAPIRKROMATOGRAFI OG TLC	196
Retentionsfaktor R_f	198
Adskillelse af farveløse forbindelser ved TLC	199
TEMA: GASKROMATOGRAFI	203
Kromatogram og retentionstid t_R	204
TEMA: SØJLEKROMATOGRAFI	207
Hydrofob interaktionskromatografi	208
Ionbytningkromatografi	210
HPLC	211
OPSUMMERING OG VIGTIGE BEGREBER	216

KAPITEL 6

CARBOXYLSYRER OG ESTERE **219**

CARBOXYLSYRER	220
Fysiske egenskaber for carboxylsyrer	222
Kemiske egenskaber for carboxylsyrer	223
ESTERE	226
Fysiske egenskaber for estere	229
Kemiske egenskaber for estere	230
Polyestere	232
TEMA: ACETYLSALICYLSYRE	233
Syntese af acetylsalicylsyre	233
Optagelse af acetylsalicylsyre	236
Virkning af acetylsalicylsyre	239
Udskillelse af acetylsalicylsyre	240
TEMA: LIPIDER I DYR OG PLANTER	242
Fedtsyrer	243
Triglycerider	245
Phospholipider	254
Voks	255
Steroider	256
OPSUMMERING OG VIGTIGE BEGREBER	260

KAPITEL 7

NITROGENHOLDIGE FORBINDELSER **261**

GRUNDSTOFFET NITROGEN	261
Nitrogenatomets kemiske egenskaber	262
TEMA: NITROGENS STOFKREDSLØB	265
Nitrogenfiksering	266
Industriel nitrogenfiksering	267
Assimilation	268
Ammonifikation	269
Nitrifikation	270
Konsekvenser ved udvaskning og nedsivning af nitrat	270
Denitrifikation	271
Anammox	272
Dannelse af nitrogenoxider	273
AMINER	275
Heterocykliske aminer	277
Navngivning af aminer	278
Aminernes fysiske egenskaber	279
Aminer er baser	281
TEMA: AMINOSYRER OG PROTEINER	285
Aminosyrernes syre-baseegenskaber	288
Sammensætning af aminosyrer i et protein	291
Proteiners strukturniveauer	294
Cofaktorer og prostetiske grupper	298
Mange proteiner er enzymer	300
Strukturproteiner	301
Proteindatabaser	303
OPSUMMERING OG VIGTIGE BEGREBER	304

KAPITEL 8

REAKTIONSHASTIGHED **305**

REAKTIONSHASTIGHED	306
ENERGI OG KEMISKE BINDINGER	309
Energiprofiler	310
FAKTORER DER KAN PÅVIRKE	
REAKTIONSHASTIGHEDEN	313
Den aktuelle stofmængde- koncentration af reaktanterne	314
Reaktanternes overfladeareal	317
Temperaturen	319
Katalysatorer	319
TEMA: ENZYMER OG REAKTIONSHASTIGHED	326
Enzymers virkning	326
Enzymaktivitet	331
Inhibitorer	338
OPSUMMERING OG VIGTIGE BEGREBER	343
INDEKS	345
BILLEDLISTE	348
APPENDIKS	351